BELKERESKEDELMI MINISZTÉRIUM
KÜLKERESKEDELMI MINISZTÉRIUM

1-0059/2-1971.

SZIGORUAN TITKOS

132.

TÁJÉKOZTATÓ

az 1970. évi állami költségvetés végrehajtásáról szóló jelentéshez
az Országgyűlés Kereskedelmi Bizottsága részére

Budapest, 1971. május hó

Pj 711314

KÜLKERESKEDELEM

1. Az 1970. évi külkereskedelmi forgalom alakulása

A külkereskedelem változatlanul a népgazdaság legdinamikusabban fejlődő ágazata volt akár az előző évekhez, akár más népgazdasági ágazatokéhoz viszonyitjuk növekedését. Ezzel folyamatosan elősegitette a nemzetközi munkamegosztásban való részvételünk növekedését és a népgazdaság fejlődését.

1.1 A közvetlen áruforgalom - együttes főösszegét tekintve - az elmult három év alatt /1968-1970 között/ 41%-kal emelkedett, vagyis az évi átlagos növekedés meghaladta a 12 %-ot/ ebből 1970-re 20 %-os emelkedés esik/.

1970-ben a külkereskedelmi forgalomból /vállalati árbevétel/ az export 46 %-ot, az import 49 %-ot, a reexport 4 %-ot képviselt, 1 % pedig egyéb tevékenységből származott. Az összforgalmon belül 1970-ben az import növekedése jelentősen meghaladta az exportét.

A külkereskedelmi forgalom alakulására érzékenyen hatott a hazai gazdasági környezet, de a külső piac módosulása is. 1969-ben a belső gazdasági feltételek - a belföldi megrendelések vontatottsága, az erőteljes készletcsökkentés, stb. - általában az export-tevékenység fokozására hatottak s ez a tendencia találkozott a külső piaci kereslet élénkülésével.

1970-ben módosultak a belső gazdasági feltételek. Igy célkitüzés volt a belföldi ellátás javitása, a szocialista import fokozása, a tőkés import korlátainak további felszabaditása.

Ezzel párhuzamosan együttjárt az ipari termelés megélénkülése, az import anyag készlet feltöltése, az importtevékenység fokozása, melyet a mezőgazdasági termelés visszaesése is megkövetelt. Az ilymódon megnövekedett import igény és a szocialista import fokozására irányuló törekvés találkozott a szocialista országok szállitó képességének és készségének nagymérvü növekedésével is. Mindezek hatásaként mind a lakossági, mint a termelői fogyasztás 1970. évi növekményében kiemelkedő része volt az importált termékeknek.

Az exportértékesités az előző évhez képest 11 %-kal emelkedett. A népgazdasági célkitüzéseknek megfelelően, a vállalatok mind a rubel, mind a dollár elszámolásu viszonylatban növelték forgalmukat. A dollár viszonylatu forgalomemelkedés 1970-ben is igen jelentős volt /közel 20 %/. A tőkés piacokon mutatkozó konjunkturához való eredményes alkalmazkodást mutatja, hogy a dollár viszonylatu export növekedésének csaknem fele /9,1 %/ az árszintemelkedésből származott.

Az import 30 %-kal növekedett. Ezt - a már emlitett importkönnyitések és gazdálkodási igények mellett - kisebb részben a rendkivüli természeti tényezők /árviz, belviz, stb./ tették szükségessé.

Mindezek következtében az áruforgalom egyenlege mind rubel, mind dollár elszámolásu viszonylatban passziv jellegüvé vált.

A külkereskedelmi tevékenység részletesebb elemzése alapján kiemeljük még a következőket.

Rubel viszonylatban az export-oldalon viszonylag mérsékelt fejlődési ütem mutatkozott: 1969-hez viszonyitva 1970-ben csak 5,9 %-kal emelkedett a forgalom. A KKM a kontingensen felüli exportra csak kivételes esetekben adott ki engedélyeket. Ez összefügg azzal is, hogy azok a baráti országok, amelyek felénk jelentősebb passzivummal rendelkeztek, szintén törekedtek a tőlünk származó vásárlásaikat csak a megállapodások szintjén tartani. Emellett a fogyasztási iparcikkek exportjának nagyobb mértékü növelése a belföldi igények megfelelő kielégitése szempontjából sem lett volna célirányos. A hazai ellátás javitása érdekében éppen az volt szükséges, hogy a fogyasztási iparcikkek importját növeljük. Ez tükröződik abban is, hogy a rubel viszonylatban mutatkozó 24 %-os importnövekedésen belül ez utóbbi cikkcsoport behozatala növekedett a legnagyobb mértékben, 63 %-kal. Jelentős volt még a gépbehozatal 43 %-os, és az anyagimport forgalom 17 %-os emelkedése is.

Dollár viszonylatban a vállalatok a tőkés konjunktura lehetőségeinek további kihasználására törekedtek. Az export-forgalom emelkedésén belül - mint már fentebb is utaltunk rá - jelentős szerepet játszott az árnyereség, amelynek tömege és részaránya 1970-ben 1969-hez viszonyitva növekedett. A cserearány-mutató pozitiv alakulása azt jelzi, hogy népgazdasági szinten - az exportot és az importot egyaránt figyelembevéve - az árszinvonalak szempontjából előnyösen gazdálkodtunk a konjunktura adta lehetőségekkel. Az árnyereség döntő része a kohászati és a mezőgazdasági termékek körében jelentkezett. Az export alakulását elősegitette a mezőgazdaság 1969. évi jó gabonatermése is, amelynek

egyrésze 1970-ben került kiszállitásra. A gépkivitel növekedését a kooperációs lehetőségeink bővülése is előmozditotta. A belföldi lakossági fogyasztás növekedése miatt fogyasztási iparcikk exportunk lényegében stagnált és igy az exportnövelésnek elsősorban belföldi korlátai voltak; a külföldi keresletet számos termékben nem tudtuk kielégiteni. Ebben közrejátszott pl. az is, hogy a textiliparban munkaerőhiány volt.

A dollár viszonylatu import növekedése elsősorban a belföldi ellátás javitásával függött össze és ennek megfelelően 1970-ben jelentősen emelkedett a fogyasztási cikkek /beleértve a rendkivüli husimportot is/ importja. Az ipari termelés és a beruházási tevékenység igényei az anyag, félkésztermékek, alkatrészek és gépek behozatalát növelték. Ugyanez mondható el a mezőgazdasági és élelmiszeripari körbe tartozó fehérjetakarmányokról is, amelyek a korszerü állatnevelési technológia térhóditásával az elmult években egyre nagyobb tételt képviseltek az importban. Importnövelő hatásu volt az árviz- és belvizkárokkal összefüggésben szinte azonnali szükségletként fellépő épitőanyag és egyéb termékek behozatala, amelyek beszerzése adott körülmények között csak dollár viszonylatból volt biztositható.

Mindezek tükröződnek abban is, hogy a dollár viszonylatu import 1970-ben bekövetkezett 44 %-os növekedésén belül a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek tőkés behozatala 78 %-kal, az anyagok, félkésztermékek és alkatrészek importja 36 %-kal nagyobb az előző évinél. A fogyasztási iparcikkek behozatala kétszeresére növekedett, ami szintén hozzájárult a belföldi ellátás javitásához.

1.3 Az importforgalom alakulását 1970-ben is alapvetően befolyásolta az általános gazdasági környezet. A tőkés importárak emelkedésének belföldi árakba történő átgyürüződését számottevően lefogták az import részére nyujtott jelentős és növekvő belföldi ártámogatások, amelyek a költségvetésre egyre fokozódó terheket rónak. Ennek következtében a tőkés világpiaci áremelkedések csak kevéssé emelték az importtermékek belföldi árszinvonalát. Az importból származó termékek a hazai termelés anyagszükségletének több mint felét fedezik, ezért az árhatás kiszürésének vagy továbbengedésének nagy gazdaságpolitikai jelentősége van. Az itt alkalmazott pénzügyi hidak az árak mellett igen számottevő orientáló hatást fejtenek ki a felhasználók keresletének strukturaalakitásában. Egyre jelentősebb problémákat vet fel a világpiaci árváltozások begyürüződésének mai - tulzottan merev - lefogása, mert egyrészt olyan nem kellően megalapozott tőkés import tulkeresletet támaszt, amely más forrásokból is kielégithető lenne; másrészt pedig egyre és bővitve ujratermel olyan belföldi termelési, fejlesztési és ellátási feszültségeket, amelyek már eddig is csak a tőkés import fokozásán keresztül voltak levezethetők. Részben ennek a hatásnak tudható be a tőkés import utóbbi időszakban általánosan - de különösen az anyagok és alkatrészek területén - tapasztalható rohamos növekedése, amely nemzetközi fizetési mérlegünk egyensulyhelyzete ellen hat.

A három piac alapvetően eltérő árszintje szükségessé teszi, hogy a rendelkezésre álló szabályozó eszközökkel a belső piac szempontjából kiegyensulyozott helyzetet hozzunk létre.

- A tőkés importra ható legfőbb szabályozó eszköz a vámrendszer, amely nélkül az importforgalom a jelenleginél feltétlenül kedvezőtlenebbül alakult volna, bár orientáló hatása éppen a kritikus területeken érezteti hatását legkevésbé. A vámmunka során tovább szükült az intézményes vámsemlegesitések száma, másrészt az egyedi vámsemlegesitési kérelmeket is szigorubban bírálták el 1970-ben, mint korábban. A legmagasabb vámtétel ma is a gép- és finommechanikai áruk behozatalánál érvényesült. Elenyésző viszont a vám hatása az anyagimport területén.

  A vámrendszer szélesebbkörü aktiválása, belső árrendszerbeli összefüggések, valamint a GATT-hoz való csatlakozás szempontjai szükségessé tették a vámrendszer és a kereskedelmi vámtarifa felülvizsgálatát. E munka első üteme 1970-ben befejeződött.

- Az importforgalmi adó alapfunkciójának megfelelően 1970-ben is elősegitette a szocialista szerződéses árak és a belföldi árak közötti kapcsolat kialakitását, vagyis az importárak csatlakoztatását a magyar árrendszerhez. 1970-ben is elsősorban az anyagjellegü termékeket, közülük is főként az energiahordozókat, a textilipari anyagokat és vaskohászati termékeket érintette.

- Az import-árkiegészités számottevő hatással érvényesült 1970-ben is. Hatásának problémája azonban az, hogy az utóbbi időszakban éppen az import-árkiegészitésben részesülő tőkés behozatal növekedett kiemelkedő mértékben.

2. Költségvetési kapcsolatok

A külkereskedelem költségvetési kapcsolatainak különböző mélységü összehasonlitási lehetőségei közül - az állami költségvetés szerkezetéhez igazodva - ez idő szerint

- a külkereskedelmi ágazatba sorolt vállalatok közvetlen költségvetési kapcsolatainak /1. sz. melléklet/ és

- az egész külkereskedelmi tevékenységre vonatkozó közvetlen költségvetési kapcsolatok /2. sz. melléklet/

adatait összefoglaló kimutatások nyujtanak áttekintést.

Ezek részletesebb megvilágitását szolgálja a 3. sz. melléklet is, amely a külkereskedelmi ágazatba sorolt vállalatok gazdálkodásának fejlődését bemutató legfontosabb adatokat /nyereségalakulás, érdekeltségi alapok képzése/ tartalmazza.

E mellékletekre támaszkodva, néhány fontosabb költségvetési tényezővel és gazdálkodási sajátossággal kapcsolatban a következőkre hivjuk fel a figyelmet.

2.1 A külkereskedelem pénzügyi szabályozó eszközeinek népgazdasági szempontból is kiemelkedően jelentős tényezői a következők:

a vám és importforgalmi adó költségvetési előirányzatának teljesitését és az 1969-hez képest bekövetkezett nagymérvü növekedését /2. sz. melléklet/ elsősorban a bevezető részben ismertetett importnövekedés indokolja. Az emlitett költségvetési bevétel /12,8 Md/ mindkét összefüggésben nagyjából azonos /31-33 %-os/ növekedést jelez, ami kb. egybeesik az importforgalom emelkedésével. /30 %./

Részletesebb vizsgálat alapján azonban megállapitható, hogy ez az egybevágóság elsősorban a belső változások egymást kiegyenlitő hatásából állott elő. /A 30 %-on belül a rubel viszonylatu import kb. 24 %-kal, a dollár viszonylatu pedig 44 %-kal növekedett, az egyes árufőcsoportok forgalmának, illetve részarányának fejlődésében mutatkozó eltérések, stb./

A vámokat vizsgálva pl. az átlagos vámteher 1969-ben 18,8 %, 1970-ben pedig 18,4 % volt, főként azért, mivel a fajlagosan legmagasabb /34-35 %/ átlagos vámot viselő gépek, szállitó eszközök, beruházási javak importja csak 36 %-kal nőtt, a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeké azonban 78 %-kal, mégpedig ugy, hogy ennek az árucsoportnak 1969. évi 20,8 %-os vámterhe - a lakosság ellátását szolgáló husimport fontossága miatt adott vámkedvezmények folytán - 13,2 %-ra csökkent.

Az import árkiegészités 1970. évi előirányzata - a tervbevett megszoritásokra figyelemmel - jóval alacsonyabb volt az 1969. évi tényszámnál /1,6 Md a korábbi 2,1 Md-dal szemben/, ezt azonban nem sikerült realizálni, mert éppen az import-árkiegészitésben részesülő tőkés behozatal emelkedett kiemelkedő mértékben. Igy az import-árkiegészités költségvetési összege mindkét évben kb. azonos szinten maradt /2,1 - 2,2 Md/, az előirányzatot azonban 36 %-kal tulléptük.

Az állami visszatérités 1969 és 1970. évi költségvetési terhe kb. azonos nagyságu maradt, /13,1 Md - 13,0 Md/ és az előirányzathoz képest is csak kisebb, kb. 1 %-os növe-

kedés mutatkozott. /lásd. fentebb az 1.2 pontban/

2.2 A népgazdasági szemléletü költségvetési mérleg /2.sz. melléklet/ 1970-ben a bevételi oldal kedvező alakulása következtében már önmagában is pozitiv egyenleget /0,8 Md/ mutat. Anélkül, hogy ebből magának a külkereskedelmi tevékenységnek közgazdasági hatékonyságára közvetlenül lehetne következtetni, ez a költségvetési mérleg szempontjából mindenképpen figyelmet érdemel. Ehhez további - de módszerében még meg nem oldott - elemzésekkel figyelembevehető lenne a költségvetési bevételeknek az a része is, amely a más ágazatok befizetéseiben /de azoktól el nem választható módon/ a külkereskedelmi tevékenység révén realizálódik.

2.3 A külkereskedelmi ágazatba tartozó vállalatok közvetlen költségvetési kapcsolatait bemutató 1.sz.melléklet részletesebb tagolása mellőzhető. Az abban szereplő, meghatározó jelentőségü tényezők ugyanis /vám, importforgalmi adó, import árkiegészités/ inkább csak költségvetés-technikai okokból szerepelnek itt. Ezeket - beleértve az e vállalatok sajátszámlás forgalmára eső állami visszatéritést is - már több vonatkozásban elemeztük.

Az ágazat gazdálkodásának jellemző vonásait inkább a 3.sz. melléklet adatai alapján vizsgálhatjuk.

2.31 Ismeretes, hogy a külkereskedelmi vállalatok a forgalom lebonyolitását különböző elszámolási formák szerint végzik. Ezeket 1970-ben a következő arányszámok jelzik:

	A forgalom megoszlása %-ban			
	Export		Import	
Önálló külkereskedelmi jogu termelő vállalatok		15		10
Külkereskedelmi vállalatok		85		90
Ebből:				
sajátszámlás tevékenység	9		8	
bizományi kapcsolat	47		77	
közös érdekeltség	44		15	
	100	100	100	100

Az 1968-ban kialakult helyzethez képest lényeget érintő eltolódások nem következtek be. A forgalom növekedésével azonban az önmagában viszonylag kis kört képviselő sajátszámlás tevékenység részaránya viszonylagos csökkenést mutat.

2.32 Fontos és figyelmet érdemlő kérdés a külkereskedelmi vállalatok nyereségének /jövedelmezőségének/ alakulása.

A 3. sz. mellékletből kitünik, hogy az ágazat nyeresége - az 1968. évi 2,4 Md-ról kiindulva, - évenként kb. 1 Md-os összeggel 1970-re csaknem kétszeresére növekedett /193 %, 4,7 Md/. A növekedés üteme 1969/1968 között 48 %, 1970/1969 között pedig 30 %. Ez utóbbi növekedési ütem is jelentősen meghaladja a népgazdasági átlagot /13 %/.

Az 1970. évi 30 %-os nyereségnövekedés a lebonyolított forgalom 22 %-os emelkedése mellett állott elő. Ugyanakkor mérséklőleg hatott a nyereségnövekedés ütemének növekedésére az a körülmény, hogy ebben az évben az importforgalom emelkedése lényegesen nagyobb volt, mint az exporté /export 11 %, import 36 %/, ezt pedig tulnyomórészt bizományi formában és általában maximált jutalékkulcs alkalmazásával bonyolitják.

A külkereskedelmi vállalatok nyereségének tevékenységek szerinti megoszlását /forrását/ érzékeltetik a következő mutatók:

	Forgalom megoszlása %-ban	Nyereség megoszlása %-ban
Import	49	20
Export	46	60
Reexport	4	6
Egyéb	1	14
	100	100

1970-ben veszteségesen gazdálkodó külkereskedelmi vállalat nem volt. Az átlagosnál magasabb nyereséget értek el az anyagforgalmi és az ügynöki vállalatok, a könnyüipari termékeket forgalmazó vállalatok nyeresége viszont nem érte el az ágazati átlagot.

Hasznosan járult hozzá a nyereség kedvező alakulásához, hogy a költségek felfutása /16 %/ kisebb volt, mint a forgalom növekedése /22 %/. A bérköltség - a létszám 11 %-os növekedése mellett - 13 %-kal emel-

kedett. Nagymértékü /31 %/ volt a külföldi utazások és szervezetek fenntartási költségeinek emelkedése.

2.33 Az érdekeltségi alapok képzésével kapcsolatban a 3. sz. mellékletben bemutatott adatok alapján a következő helyzetkép mutatkozik.

Az adózási feltételek időközi módositását is figyelembevéve /1969-ben a R-nyereségrész adótáblájába 80 %-os sáv beiktatása, a F-nyereségrész adójának 60 %-ról 70 %-ra történt emelése, 1970-től az adómentes "csuszatás" megszüntetése/ a külkereskedelmi ágazat vállalatai az adóköteles nyereség után 1968-ban átlagosan 57,7 %, 1969-ben 66,6 %, 1970-ben 68,1 % nyereségadót fizettek be a költségvetésbe. /Ha a szövetkezeti vállalatok által a SZÖVOSZ központi tartalék céljaira visszatartott adót is figyelembevesszük, az adóteher átlagosan 60,8, 70,1, 70,3 % volt./

Azt, hogy az adóteher 1970-ben - a nyereségtömeg kb. 30 %-os növekedése ellenére - viszonylag kismértékben emelkedett, az magyarázza, hogy a kedvező nyereségalakulás következtében a nyereségtöbblet már 1969-ben is az adókulcsok legfelső sávjába esett, vagyis gyakorlatilag a többletet már lineáris adó terhelte.

A részesedési alap képzésére mind összegében, mind a bérhez viszonyitott arányát tekintve, kedvező lehetőség mutatkozott a külkereskedelmi ágazatban.

A Ra/bér aránya - a bérfejlesztésre felhasznált részt is beleszámitva - 1968-ban az ágazat átlagában 23,6 %

volt, 1969-ben - a fentebb emlitett adóemelések hatására - kisebb mértékben csökkent /21,8 %/, majd 1970-ben ismét 24,8 %-ra emelkedett. /A népgazdasági átlag 13,2 % volt./ 1970-ben - az 1968-tól végrehajtott, halmozott - bérfejlesztés 5,6 %-ot kötött le, igy a további kifizetésekre és év végi részesedésre 19,2 % áll a vállalatok rendelkezésére. /Ebből évközi jutalmak stb. cimén kb. 5,7 %-ot igénybevettek./ Az ágazaton belül az egyes vállalatok között természetesen széles skáláju szóródás mutatkozik. A mutató értékeléséhez megemlitendő, hogy azok minden évben a létszámemelés bérigényét is tartalmazó és a bérfejlesztéssel növelt teljes bérköltségre vetitett adatok.

A fejlesztési alap nyereségből képzett része /a 70 % adó és 15 % tartalék levonása után/ több mint 1,1 Md. Ezzel kapcsolatban kezdettől fogva az az igény mutatkozott, hogy az ágazat indokolt saját /közvetlen/ fejlesztése után maradó rész minél nagyobb hányadban visszakerüljön a termelő vállalatokhoz és ott reálisan értékelhető, gazdaságos exportfejlesztés céljaira legyen fordítható. Ezt - külön GB határozat alapján - már 1970-ben is speciális ágazati szabályozással kivántuk előmozditani.

2,34 Összefoglalva: az 1970. évi külkereskedelmi tevékenység pénzügyi mutatói világosan tükrözik az ágazati sajátosságokat és főként azt, hogy a költségvetési kapcsolatok adatai milyen szorosan kapcsolódnak a forgalom alakulásához. /A forgalom volumene, az export-

import egymáshoz való aránya, rubel-, dollár viszonylat, a konjunkturára érzékeny, az ahhoz lassabban igazodó árucsoportok forgalmának, illetve részarányának eltolódásai stb./ Mindezek vonatkoznak a népgazdasági szintü és a vállalati eredményekre egyaránt.

A forgalom kedvező alakulása mellett az is kihatással volt a nyereség alakulására, hogy a vállalatok piaci munkája 1970-ben komoly javulást mutatott a korábbi évekhez képest. Emellett a jobb ármunka, a konjunkturális lehetőségekhez való rugalmas alkalmazkodás is kedvező befolyást gyakorolt a jövedelmek alakulására.

A szakmai sajátosságok tapasztalatai és a gazdálkodás többéves adatainak elemzése azonban azt is megmutatták, hogy az ágazat jövedelemszabályozását a jövőre vonatkozólag - a tapasztalatok hasznositásával és az általános szabályokhoz és érdekeltségi arányokhoz az eddiginél jobban alkalmazkodva - gyökeresen át kellett alakitani. Az erre vonatkozó, 1971-től érvényes szabályozások - a jövedelemszabályozás rendszerének módositásai keretében - már kiadásra kerültek.

3. A Külkereskedelmi Minisztérium 1970. évi költségvetésének végrehajtása

A Külkereskedelmi Minisztérium és a hozzá tartozó költségvetési szervek 1970. évi kiadásai 348,3 M Ft-ot tettek ki. Ez az 1969. évi kiadásokkal szemben 25,7 M Ft-tal 8 %-os emelkedést jelent. A kiadásokon belül a béralap 80,4 m Ft volt, szem-

ben az 1969. évi 71,5 M Ft-tal. Ez 12,5 %-os emelkedésnek felel meg.

A kiadások emelkedését elsősorban a külkereskedelmi forgalom növekedése következtében a költségvetési szerveinkre háruló feladatok bővülése okozta. Magyarország külkereskedelmi forgalma 1969-ről 1970-re 20,2 %-kal növekedett. A kiadások növekedésének egyéb okai a nemzetközi kapcsolatok bővülésében, a piaci szervezet fejlesztésében, az utazások irányának a tengerentuli országok felé történt sulyponti eltolódásában, valamint a fejlődő országok szakember hiányának enyhitésében való fokozottabb részvételünkben találhatók meg.

A nemzetközi kapcsolataink fejlesztésének egyik fontos szerve a Magyar Kereskedelmi Kamara. 1970-ben a Kamara fokozottabban vállalt részt a kereskedelemfejlesztés elősegitésében, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok bővitésében, a külkereskedelemben érdekelt vállalatok piaci munkájának segitésében.

Viszonylati tagozatainak számát 9-ről 12-re emelte. A kamarai delegációk 1970-ben eljutottak a távolkeleti országokba: Thaiföldre, Malaysiába, a Fülöp-szigetekre és Japánba is. Résztvettünk a szocialista országok kamaráinak drezdai konferenciáján. 1970-ben megkezdte müködését a Kamara berlini és párisi kiküldöttje. A kereskedelemfejlesztő tevékenység keretében 7 szakbizottság müködik. Az NSZK-ban és Svájcban magyar gazdasági napokat rendeztek. A Kamara sajtója megemlékezett felszabadulásunk 25. évfordulójáról. Made in Hungary cimen sikeres dokumentációs film készült 75 példányban.

Az egyéb kereskedelmi feladatok keretében a TESCO Iroda által 40 M Ft került felhasználásra. A fejlődő országokba küldött

téritéses szakértőink 1970-ben 81.558 napot, téritésmentes szakértőink 2.930 napot töltöttek el. Ez 26 %-kal több az 1969 évi szakértő küldésnél. A fejlődő országokból érkezett ösztöndijasok 65.276 napot töltöttek hazánkban, 29.884 nappal többet, mint 1969-ben. Az EAK-ból érkezetteknek rendezett tanfolyamon 9 hónapon keresztül 134-en tanultak.

A magyar külkereskedelem piacainak kiterjesztése, uj piacok feltárása érdekében Távol- és Közelkeleten 7, Délamerikában 7, Afrikában pedig 12 szakdelegáció járt.

A HUNGEXPO Magyar Vásár- és Kiállitásrendező Iroda szervezésében 1970-ben külföldön 37 hivatalos kiállitást és vásárt rendeztek. Ebből 10 szocialista országokban, 17 európai nem szocialista országokban, 10 pedig tengerentuli országokban került megrendezésre. Az 1970-ben rendezett külföldi kiállitások összterülete 42,800 m^2 volt, az 1969. évi 27.400 m^2-vel szemben. A Hungexpo a kiállitások megrendezésénél ujszerüségre és korszerüségre törekedett. Jelentős szerepet játszottak a kiállitások eredményességének fokozását elősegitő piacfeltáró, illetve kiterjesztő marketing munka. A 37 rendezvényből 16 teljesen költségvetési, 11 vegyes állami-vállalati, 10 pedig tisztán vállalati finanszirozásu volt. A vállalatok az 1970. évi programhoz 33 M Ft-tal járultak hozzá.

Hazánk felszabadulásának 25. évfordulója alkalmából Moszkvában sikeres jubileumi kiállitást rendeztünk, amelynek pénzügyi fedezetére a Pénzügyminisztérium külön 62 M Ft-ot biztositott.

A Konjunktura- és Piackutató Intézet 1970-ben alapvető követelménynek tekintette a külkereskedelmi kutatómunka szinvona-

lának további emelését. Az Intézet 26 világgazdasági jellegü, ágazati, általános és elméleti, valamint módszertani tanulmányt készitett. 1970-ben 22 marketing tanulmányt is készitett az Intézet. Megalakult a Szocialista Gépimport Iroda, melynek feladata a szocialista országok gépipari termékeinek a hazai vállalatokkal, mint fogyasztókkal való megismertetése. Rövid féléves fennállása alatt 4 gyártmányismertető katalógust jelentettek meg. A Világgazdaság cimü lap kibővitette külföldi tudósitói hálózatát és Románia kivételével minden szocialista országban van kiküldöttje. 1970-ben kiemelkedő esemény volt az Intézet részére a KGST országok és Jugoszlávia külkereskedelmi kutatóintézeteinek budapesti konferenciája.

A már emlitett külkereskedelmi forgalomnövekedés dinamikája, a nemzetközi gazdasági tevékenység, valamint a kelet- nyugati kereskedelem élénkülése szükségessé tette piaci szervezetünk további szélesitését. Az előbbiek alapján a Gazdasági Bizottság határozatot hozott 6 uj kirendeltség felállitására. Cypruson, Ecuadorban, Venezuelában, Tunéziában uj kirendeltséget, az USA-ban és Kanadában alkirendeltséget létesitettünk. A spanyolországi kirendeltségünk létszámát bővitettük. Kirendeltségeink száma fentiekkel együtt 78-ra, létszámunk pedig 376-ról 395 főre emelkedett.

A Minisztérium kiadásai az előző évvel szemben 12,6 %-kal emelkedtek és 43,8 M Ft-ot tettek ki. Ennek oka a külkereskedelmi forgalom és az ezzel kapcsolatos feladatok /pl. az engedélyezési tevékenység/ növekedése.

A számitástechnikai feladatokra 1970-ben 14,9 M Ft-ot költöttünk.

Az 1970. évi árvizkárok helyreállitásának elősegitésére 6,7 M Ft-ot utaltunk át.

1. számu melléklet

A külkereskedelmi ágazatba sorolt vállalatok közvetlen költségvetési kapcsolatai

	1969. évi tény-szám	1970. évi előirány-zat	1970. évi tény-szám	Index 1970. t. / 1969.	Index 1970. tény / 1970. előir.
	/M Ft; eredményszemléletben/				
Nyereségadó	2.436	2.110	3.235	132,8	153,3
Termelési adó	682	600	239	35,0	39,8
Forgalmi adó	28	14	102		
Illetményadó	37	34	44		
SzTK járulék	80	76	95		
Eszközlekötési járulék	106	103	95		
Központositott amortizáció	11	25	25		
Vám- és importforg. adó[1/]	9.123	9.776	11.825	128,4	121,7
Egyéb befizetések	247	70	121	49,0	172,8
Költségvetési bevétel	12.840	12.808	15.781	122,9	123,2
Állami visszatérités[2/] /csak külker. vállalati/	2.148	2.160	2.079	96,8	96,2
Dotáció és termelési árkiegészités	1	-	6		
Fogyasztói árkiegészités	-	-	1		
Import árkiegészités[1/]	2.119	1.590	2.166	102,2	136,2
Egyéb támogatások /ker. pol. alap/	347	800	807	23,3	100,9
Költségvetési kiadás	4.165	4.550	5.059	109,6	111,2
Egyenleg	+ 8.225	+8.258	+10.722		

1/ Mivel a vám és az importforgalmi adó, valamint az import árkiegészités pénzügyi lebonyolitását általában a külkereskedelmi vállalatok végzik /vámadósok/, a költségvetési kapcsolat is döntően ebben az ágazatban jelentkezik.
Az 1970. évi előirányzat eredetileg szorosan ágazati szemléletü volt, ezért a vám és importforgalmi adónál - mint a külkereskedelmi vállalatokat terhelő ágazati rész - csak 600 M, az import árkiegészitésnél 0 összeg szerepelt. Most az összehasonlithatóság

érdekében a tényszámok tartalmának megfelelő /lényegében népgazdasági szintü/ összeget állitottunk be 1970. évi előirányzatként: igy a bevételeknél az eredeti 3.630 előirányzat helyett most 12.808, a kiadásoknál pedig 2.960 helyett 4.550 M szerepel.

Az itt tárgyalt jogcimeken a 2. számu mellékletben szereplő eltérő /népgazdasági szintü/ össszegek különbözete az önálló külkereskedelmi joggal felruházott termelő, stb. vállalatok közvetlen befizetéseit, illetve a részükre történt folyósitást mutatja.

2/ Az állami visszatéritésnél az 1. sz. melléklet csak a külkereskedelmi vállalatok sajátszámlás tevékenysége után - cimzettként - igénybevett összeget mutatja. A 2. számu mellékletben szereplő teljes népgazdasági szintü adat részleteiben az egyes cimzett ágazatok költségvetési kapcsolataiban jelenik meg.

2. számu melléklet

A külkereskedelmi tevékenység népgazdasági szintü közvetlen költségvetési kapcsolatai.

Költségvetési bevételek	Millió Ft-ban 1969.	1970. előir.	1970.	Index 1970.tény / 1969	1970.tény / 1970.előir.
Vám, import forg.adó	9.662	9.776	12.804	132.5	131.-
Külker. vállalatok befizetései:					
- nyereségadó	2.436	2.110	3.235	132.8	153.3
- egyéb	1.191	922	721	60.5	78.4
Összesen:	13.289	12.808	16.760	126.1	130.9
Költségvetési kiadások					
Állami visszatérités	13.074	12.804	12.965	99.2	101.3
Import árkiegészités	2.126	1.590	2.166	101.9	136.2
Egyéb kiadások a külker. ágazat részére:					
- ker.pol.alap	300	800	800	266.7	100.-
- egyéb	48	-	14	-	-
Összesen:	15.548	15.194	15.945	102.6	104.9

EGYENLEG: - 2.259 - 2.386 + 815

A külkereskedelmi ágazatba sorolt vállalatok nyereségének és érdekeltségi alapjainak alakulása. /M Ft/

	1968	1969	1970	Index 1969/1968	Index 1970/1968	Index 1970/1969
Nyereség mb. szerint	2.449	3.639	4.720	148,5	192,7	129,7
Bérfejlesztés	5	16	30	320,0	600,0	187,5
Adóköteles nyereség	2.454	3.655	4.750	148,9	193,6	129,9
A költségvetést megillető nyereségadó	1.417	2.436	3.235	171,9	228,3	132,8
Adózott nyereség	1.037	1.219	1.515	117,6	146,1	124,3
A nyereségadó %-a 1/	57,7	66,6	68,1	115,4	118,0	102,3
Az adózott nyereségből képzett érdekeltségi alapok:						
Részesedési alap /bérfejlesztéssel együtt/	93	102	133	109,7	143,0	130,4
Fejlesztési alap	726	847	1.136	116,7	156,4	134,1
Tartalékalap	144	145	144	100,7	100,0	99,3
SZÖVOSZ tartalék	72	123	101	170,8	140,3	82,1
Munkábajárás	2	2	1			
Együttesen:	1.037	1.219	1.515	117,6	146,1	124,3
Összes bérköltség 2/	394	467	536	118,5	136,1	114,8
Ra/bérköltség %-a:						
- bérfejlesztéssel együtt	23,6	21,8	24,8			
- bérfejlesztés nélkül	22,3	18,4	19,2			
bérfejlesztés	1,3	3,4	5,6			

Megjegyzés: 1/ A szövetkezeti vállalatok által fizetendő adóból a SZÖVOSZnál visszamaradó résszel együtt a nyereségadó mértéke: 60,8; 70,1; 70,3 %.

2/ Az összes bérköltség a részesedési alapból nem részesülő béreket is tartalmazza, igy az erre vetitett Ra/bér % valamivel alacsonyabb a ténylegesnél. 1970-ben pl. a részesedési alapban részesülő bér nem 536, hanem csak 519 M, az erre vetitett mutató pedig 24,8 % helyett 25,6 %.

Kerinforg 71-227

BELKERESKEDELEM

A Belkereskedelmi Minisztérium a népgazdasági tervekkel összhangban részletesen tájékoztatta az 1970. évi kereskedelempolitikai irányelvekről a gazdálkodó szerveket. Ennek keretében felhivta a figyelmet a fizetőképes kereslet és az árualapok közötti összhang megteremtésére, az árualapok megfelelő összetételére, a piac bővitésére, aktiv beszerzési tevékenységre, a kereslethez jobban igazodó készletezésre, szolidabb árpolitika alkalmazására, az igények differenciált kielégitésére.

A vállalatok az irányelveknek megfelelően alakitották ki üzletpolitikájukat és 1970. évi tevékenységük a lakosság javuló áruellátását eredményezte. Az árukinálat mindinkább megegyezik a kereslettel.

Egyre több esetben fordult elő, hogy a szakmát érintő termékek termelésének fokozására, az ipari termelés növelésére a kereskedelmi vállalatok fejlesztési alapot adtak át az iparnak. /Például: a Butorért V. 3 millió forintot a butortermelés növelésére, a Kaposvári Tüzép V. 1 millió forintot faüzem létesitésére./

Az ágazat 1970. évben 331,7 milliárd forint árbevételt és a különféle bevételekkel együtt 333,3 milliárd forint összes bevételt ért el. Az ágazat fejlődését az árbevételek dinamikus növekedése és a mérsékeltebb ütemü eredményemelkedés jellemezte.

A vásárlóerő dinamikus emelkedését a fogyasztási cikk kereskedelem 1970. évi gyors forgalom növekedése megfelelően követte. Az 1970. évi kiskereskedelmi értékesités az előző évi

forgalmat 14 %-kal, az előirányzatot pedig 5 %-kal /17 md forint, illetve 6 md forinttal/ haladta meg.

A forgalom fejlődésének feltételei a kereslet és a kínálat oldaláról egyaránt biztositottak voltak.

A lakosság főbb forrásokból származó pénzbevétele az előző évit 9,5 %-kal meghaladó mértékben nőtt. A pénzbevételének a korábbi éveknél nagyobb hányadát forditotta áruvásárlásokra.

Az élénkülő kereslettel párhuzamosan emelkedett a hazai árutermelés, illetve javult az ipar belföldi árukinálata is.

Az ipari termelés tervezettet meghaladó ütemü fejlődése, valamint központi intézkedések eredményeként a szocialista ipar 13 %-kal növelte szállitásait a belkereskedelem felé. Ezen belül a Könnyüipari Minisztérium irányitása alá tartozó vállalatok 19 %-kal több árut szállitottak, mint egy évvel korábban.

Az import beszerzések is jelentősen nőttek. A ruházati cikkek importja az év folyamán közel megkétszereződött, az egyéb iparcikkeké 64 %-kal növekedett. Ennek megfelelően az előző évit 24 milliárd forinttal meghaladó árubeszerzés egyharmada importból származott. Az importcikkek szerepe ebből eredően a lakossági ellátásban, a hazai ipar termékeivel szemben támasztott versenyben tovább fokozódott.

Az év során a népgazdaság többi ágától eltérően kivételképpen a belkereskedelmi ágazatban különféle preferenciák, hitelkönnyitések és nyereségadó befizetési kedvezmények érvényesültek. Elsősorban ezek a kedvezmények, valamint a javuló áru-

kínálat, a növekvő kereslet és az 1970. évi alacsony indulókészletek a vállalatokat az év során aktiv beszerzési politika folytatására, a készletek növelésére és a készletek összetételének javitására ösztönözték.

A dinamikusan növekvő kereskedelmi forgalmon belül is kiemelkedő volt a szövetkezeti szektor értékesitésének fejlődése. Mig az állami kiskereskedelem éves forgalomnövekedése 1969. évhez képest 12 %-ot, addig a szövetkezeti kereskedelemé 17 %-ot tett ki. Különösen nagy volt a különbség a ruházati cikkeknél, amelyekből az állami kiskereskedelem 9 %-os forgalomnövekedésével szemben a szövetkezeti szektor 20 %-os fejlődést ért el. A szövetkezeti szektor nagyobb arányu forgalom növekedésében jelentősen közrejátszott az a körülmény, hogy hálózatfejlesztése erőteljesebb volt az állami szektorénál. ABC és iparcikk áruház fejlesztési programjukat 1970-ben fejezték be.

Kedvezően itélhető meg a mezőgazdasági és egyéb szövetkezetek egyre szélesedő bekapcsolódása a lakossági ellátásba.

Az országosan átlagos 14 %-os kiskereskedelmi forgalomnövekedésen belül a főváros fejlődése volt a legmérsékeltebb /11 %-os/, az átlagnak megfelelő az ipari jellegü megyéké és átlagon felüli - 16 %-os - forgalomnövelést értek el a mezőgazdasági jellegü megyék. Budapesten az 1970. évi egy lakosra jutó átlagos kiskereskedelmi forgalom értéke /20315 forint/ a vidéki egy lakosra jutó forgalomnak /11813 forint/ közel kétszerese, a mezőgazdasági megyék egy főre jutó forgalma /11017 forint/ a hagyományos tendenciáknak megfelelően jelenleg is alacsonyabb az ipari megyék mutatójánál /11834 forint/. Az 1970. évi forgalomnövekedés területi alakulását ezért pozitivan lehet értékelni.

Ez a jelenség az áruellátottsági szinvonal országos méretü kiegyenlitődését, az ipari-mezőgazdasági területek lakossága ellátottságának egymáshoz való közelitését, a főváros és általában a városok szivóhatásának csökkenését tükrözi.

A növekvő termelésre és a fejlődő készáruimportra támaszkodó aktiv kereskedelmi beszerzési és készletpolitika eredményeképpen az év során jelentősen javult az árukinálat szerkezete, növekedett a lakosság felé eladásra kinált termékeken belül a korszerü és divatos áruféleségek, a nagymértékü tartós fogyasztási cikkek aránya. Egyidejüleg - a vonatkozó GB határozat végrehajtását szolgáló intézkedések hatására - a kereskedelmi hálózat számottevő eredményeket ért el a lakosság olcsó cikkekkel való ellátása terén is.

Élelmiszerekből és élvezeti cikkekből a piacot az év során a kiegyensulyozottság jellemezte. Ellátási problémák elsősorban sertéshusból, huskészitményekből és sörből jelentkeztek, emellett a zöldség-gyümölcsellátás egyenlőtlensége okozott átmeneti zavarokat. Ruházati termékekben mennyiségi hiányok általában nem voltak. A kinálat összetétele, a választék is tovább javult és a korábbiaknál rugalmasabban alkalmazkodott a divathoz. Ugyancsak javuló árukinálatról lehet számot adni az egyéb ipari-cikkek területén is. Az épitkezési kedv növekedését bizonyitja az épitőanyagok forgalmának kb. 30 %-os emelkedése. A kereslet alapján a forgalom még jobban emelkedett volna, ha falazó, tetőfedő és kötőanyagokban több árualap állt volna rendelkezésre.

A tüzelőanyagok és tüzelési cikkekből időnként és területenként a kereslet és kinálat közötti összhang hiányának jelei mutatkoztak. /Olajkályha, olajkanna/

A legszembetünőbb változás a háztartási vegyicikkek kínálatában következett be. Az utóbbi években a mosó és mosogató szerek kínálatának strukturája teljesen átalakult. Ma már a forgalomba kerülő áruk kb. 50 %-a eléri a világszinvonalat.

A háztartási gépek és készülékek, a hiradástechnikai cikkek piacán a javuló árukinálat fokozódó kereslettel találkozott.

Az 1970. évi áruellátási helyzet értékelésénél a hiányok megitélésénél nem hagyható figyelmen kivül, hogy a kínálat fogyatékosságai az elmult évekénél magasabb szintü, differenciáltabb igényekhez képest jelentkeztek. A nagyobb pénzjövedelmek, a háztartások ellátottsága lehetővé teszi, hogy a fogyasztók iparcikk vásárlásaikat meg nem felelő kínálat esetén elhalasszák, ami feltétlenül a vásárlói igények fokozódásával jár együtt.

A kereskedelem 1970. évben is rendezett szezonvégi és egyéb jellegü árengedményes kiárusitásokat. A leértékelés ruházati cikkeknél átlagosan 30 %, az egyéb iparcikkeknél pedig 33 % volt. A lakosság az engedményes vásárlásokból eredően az év során összesen 340 millió forintot takaritott meg.

A lakosság hitellevélre történő vásárlása 3,7 milliárd forintot tett ki. A fejlődés az előző évhezképest 12 %-os volt. A tartós fogyasztási cikkek /személygépkocsi nélkül/ forgalmának mintegy 33 %-a realizálódott hitel igénybevételével.

A kereskedelmi vállalatok 1970. évben fokozottan éltek a többcsatornás termékforgalmazás lehetőségével. A kiskereskedelmi vállalatok tovább növelték közvetlen ipari beszerzéseiket. Ezzel bővitették a választékot, leröviditették az áru utját. A kiskereskedelem közvetlen ipartól történt 1970. évi iparcikk beszer-

zése - az előző évi 8,1 milliárd forinttal szemben - 9,2 milliárd forintra növekedett. Az 1,1 milliárd forint értékü - 14 %-os - növekedésen belül a vegyesiparcikkek fejlődése 32 %-os volt.

Az ipartól közvetlen történt kiskereskedelmi iparcikk beszerzés átlagos 14 %-os fejlődése a korábbi évek dinamikájához képest csökkenő ütemet jelent /1968-ról 1969. évre a fejlődés 33 %-os volt/. Az ütemcsökkenés elsősorban abból ered, hogy a nagykereskedelmi vállalatok fokozták értékesitő munkájuk szinvonalát, s engedmények, szolgáltatások stb. nyujtásával megszilárditották poziciójukat a kiskereskedelmi vevő vállalatoknál. A nagykereskedelmi munka kulturálódása közvetve a lakosság jobb ellátását is szolgálja. Ezért az 1970. évi termékforgalmazási tendenciákat pozitivan kell értékelni.

Az 1970. évi aktiv készletpolitika következtében a belkereskedelem árukészlete az év végére - 1970. január 1-től december 31-ig - 6,3 milliárd forinttal - 15,2 %-kal, az összes készlet /áruk, anyagok, fogyóeszközök, saját termelésü készletek/ 6,9 milliárd forinttal - 14,9 %-kal - növekedett. Ezen belül a ruházati készlet 22 %-kal, az egyéb iparcikk készletek 29 %-kal emelkedtek. Ha az 1970. éves átlagos árukészletet hasonlitjuk a bázis időszak átlagos árukészletéhez, akkor a készletnövekedés csupán 2,9 milliárd forint annak következtében, hogy a készletek a második félév végén emelkedtek jelentősen. Az összes készletek átlagos állománya 3,1 milliárd forinttal növekedett. Annak következtében, hogy 1970. évben a készletnövekedés üteme a forgalomnövekedés ütemét meghaladta, a forgási sebesség kismértékben lassult. A napokban kifejezett 1969. évi együttes nagy- és kiskereskedelmi 83 napos átlagos forgási idő 1970. évben 85 napra változott.

A kereskedelempolitikai célkitüzéseknek megfelelő készletgazdálkodás megvalósitására ösztönözték a vállalatokat és szövetkezeteket egyes speciális, differenciáltan érvényesülő finanszirozási preferenciák /pl. a tartós forgóeszköznövekedés pénzügyi fedezetének nyereségadó terhére történő biztositása/. E kedvezmények nélkül, saját forrásokra támaszkodva, eredményes készletgazdálkodást a vállalatok nem folytathattak volna. Vonatkozik ez elsősorban a dinamikusan fejlődő szakmákra, ezen belül is különösen a vas-müszaki és ruházati szakmákra.

Az év során bekövetkezett készletnövekedés megfelelő felkészülést biztositott az 1971. évi ellátáshoz is. 1970. év utolsó részében egyes esetekben tulkészletezési tendencia is jelentkezett, mert a finanszirozási kedvezmények nyujtotta lehetőségek maximális kihasználásával a vállalatok egy része a forgalomfelfutással, profilbővitésével nem indokolt felhalmozást is végzett. Ezek finanszirozásának rendezésére 1971. évben kerül sor. Összességében és az ellátás szempontjából a vállalatok mult évi készletpolitikáját pozitivan lehet értékelni. A készletek szükségesek voltak az áruellátás zavartalan bonyolitásához. A kedvező árukinálat megteremtését a beszerzés terén tanusitott aktiv vállalati magatartás tette lehetővé. Ezt elősegitette az előző évinél lényegesen jobb belföldi árukinálat és a fogyasztási cikkek importjának növekedése. A kereskedelem poziciója a szállitókkal szemben javult, ami a korábbinál kedvezőbb szállitási feltételek elérésében mutatkozik. A vállalatok beszerzései általában összhangban álltak a vásárlóerő gyors növekedése által indukált keresletfejlődéssel. Bizonyos elfekvőségektől eltekintve a kereskedelmi készletek összetétele minőségben és választékban 1970-ben jobb volt, mint az előző évben.

Az ágazat 1970. évben 12,0 milliárd forint nyereséget realizált. A nyereség növekedése az előző évhez képest 17,4 %, mig a nettó eredmény növekedés /tekintettel arra, hogy 1969-ben veszteséges vállalat is volt/ 18,1 %.

Veszteségesen müködő vállalat, vagy szövetkezet 1970. évben nem volt.

Az ágazati eredmény fejlődése az előző évhez képest gyorsabb ütemü volt, mint a szocialista szektor egészéé. A költségvetés összeállitásánál számitásba vett nyereséggel szemben azonban lemaradás következett be /ez a tendencia a szocialista szektor egészében is jelentkezett/.

	Eredmény indexe	
	1970/69.	előirányzathoz
Belkereskedelmi ágazat	118,1	92,8
Szocialista szektor /mgtsz nélkül/	112,1	94,6

Csökkent azonban az eredménynövekedés üteme. Mig 1969-ben 1 %-os árbevétel emelkedést 2,9 %-os eredménynövekedés követte, addig ez az arány 1970-ben 1,3 %-ra csökkent. Az ütemcsökkenés döntően annak következménye, hogy az 1969. évi nyereségtömeg rendkivül magas volt, mert a helytelen árpolitika és a tulzott készletcsökkentés nem kivánatos árnyereséget is eredményezett.

Az ágazaton belül 1970-ben is jelentős volt a termelőeszközkereskedelmi vállalatok eredménynövekedése. A felvásárló kereskedelem viszont az előző évinél magasabb árbevétel mellett sem tudta realizálni a bázisszintü eredményt.

ségtényezők /közuti szállitási tarifák, egyes szolgáltatási dijak, stb./ változása miatt fokozódott a forgalom költségigényessége.

Fokozta a költségráforditási igényt az a vállalati törekvés is, hogy az ellátást magasabb szinvonalon biztositsák, növeljék a kiszolgálás kulturáltságát, nagyobb árukinálatot biztositsanak. A nagyobb készlettartás kamat- és bankköltség szintje az 1969. évi 0,35 %-ról 0,44 %-ra emelkedett. A fogyasztási cikk kereskedelem 1970. évi költséggazdálkodása összességében megfelelő volt. A dinamikusan növekvő árbevételekhez képest azonban nem valósult meg a költségszinvonal egyébként elvárható mértékü, relativ csökkenése. A vállalatoknak a jövőben tovább kell javitani költséggazdálkodásukat és az 1970. évinél lényegesen jobban kell törekedni a relativ költségcsökkentésre és az ebből eredő eredménynövelési lehetőségek kihasználására.

Az ágazat 1970. évben realizált nyereségéből 3,4 milliárd forint fejlesztési alapot és 0,8 milliárd forint részesedési alapot képzett. A fejlesztési alap összege 34 %-kal, a részesedési alap összege csak 1 %-kal nagyobb az 1969. évinél.

A fejlesztési alap nagyarányu növekedése annak következménye, hogy preferencia alapján a forgalommal arányos készletnövekedés forgóalapfeltöltésére az ágazat 620 millió forintot /ezen belül a fogyasztási cikk kereskedelem 573 millió forintot/ tarthat vissza a nyereségadóból és ezt az összeget az alapba számolják el. E nélkül a fejlesztési alap növekedése csak 9,8 % lenne.

Az ágazatban képződött részesedési alap minimális- az eredménynövekedéssel nem arányos emelkedése nagyrészt a vállalati bérpolitika következménye. A vállalatok ugyanis évközben in-

tenziv bérszinvonal emeléseket hajtottak végre és ennek fedezetére jelentős összegeket használtak fel az alapból. A bértömeg az ágazatban mintegy 11 %-kal emelkedett a létszámnövekedés és a bérfejlesztés együttes hatására.

A nyereségből képzett ágazati szintü eszközarányos fejlesztési alap az 1969. évi 3,3 %-ról 3,6 %-ra emelkedett. Ha figyelembe vesszük a befizetendő nyereségadóból preferáltan forgóalapfeltöltésre visszatartott 659 millió forintot is, akkor az eszközarányos fejlesztési alap 3,3 %-ról 4,2 %-ra emelkedett.

A béraranyos részesedési alap 9,6 %-ról 8,7 %-ra csökkent.

A fogyasztási cikk kereskedelem részesedési alapja 3,8 %-kal emelkedett. Az emelkedés a részesedési nyereségrész 25 %-os emelkedéséhez képest minimális. Döntően annak következménye, hogy a bérszabályozási preferenciák mellett még jelentős összeget 148 millió Ft-ot használtak fel részesedési alapjukból bérszinvonal fejlesztésre.

A létszám- és bérköltség felhasználását a továbbfejlesztett közgazdasági szabályozók kedvezően befolyásolták. A nagyobb forgalomnövekedés mellett a foglalkoztatottak száma mérsékeltebben növekedett. Ennek következtében kedvezően alakult az egy dolgozóra jutó értékesités. Az átlagbérek gyorsabb ütemben emelkedtek mint az előző évben.

A foglalkoztatottak összes létszáma 23,4 ezer fővel - 6 %-kal emelkedett. Összesen 415,9 ezer fő dolgozott a kereskedelemben. A létszámnövekedés mértéke a szövetkezeti kereskedelemben több mint kétszerese volt az állami vállalatokénál. Ezt

részben a nagyobb arányu forgalomnövekedés, részben a munkaerő igényt a legtöbb helyen meghaladó vidéki munkaerő-forrás tette lehetővé.

1970. évben - mint az előző évben is - negativ jelenség volt, hogy az állami kereskedelemben a lakosság ellátása szempontjából alapvető fontosságu területeken az átlagnál csak kisebb mértékben - a bolti kiskereskedelemben 2,7 %-kal, a vendéglátásban 2,4 %-kal, a gyógyszertáraknál 1,5 %-kal - nőtt a dolgozók létszáma. Számos munkakörben a legszükségesebb létszám sem állt rendelkezésre. Emiatt - a munka intenzitás növekedése következtében - a kiszolgálás szinvonala nem mindenütt volt megfelelő.

A szakmunkástanulók száma gyorsabban emelkedett, mint egy évvel korábban.

Az összlétszámon belül csökkent a 14-18 éves fiatalkoru kisegitők száma. Lényegesen lassult a foglalkoztatott nyugdijasok létszámának növekedése /az 1969. évi 6,8 ezerrel szemben csak 3,6 ezer fő volt a növekedés/.

A tulórák száma és a kifizetett tulóraköltség nőtt. Kedvezőtlen jelenség, hogy a forgalomtól független dolgozók tulóráinak száma általában meghaladja a forgalomtól függő dolgozók tulórái számának növekedési ütemét.

Tovább emelkedett a munkaerőmozgás. Az éves átlagos állományi létszám százalékában a váltás /belépők-kilépők/ az 1969. évi 59,6 %-ról 1970-ben 67,0 %-ra emelkedett. A legnagyobb mértékü - 147,0 % - volt a munkaerőhullámzás az állami vendéglátás területén, ahol 123,000 fő változtatta munkahelyét.

Az egy dolgozóra jutó értékesités gyorsabb ütemben nőtt, mint egy évvel korábban. Az ágazat egészében a többletforgalomnak 66 %-át munkateljesitmény növelésével érték el. A munkateljesitmény alakulásában a körültekintőbb munkaerőgazdálkodás mellett egyéb tényezők is szerepet játszottak /pl. kevésbé munkaigényes közületi forgalom emelkedése, hálózati kapacitás jobb kihasználása, a vendéglátásban az eltérő termelékenységü üzlettipusok forgalomarányának változása stb./ Szakmánként jelentős eltérésü volt az egy dolgozóra jutó forgalom növekedése. Igy például a többletforgalomnak az élelmiszer-vegyi nagykereskedelemben 19,4 %-át, a ruházati nagykereskedelemben viszont 78,6 %-át munkateljesitmény növelésével érték el.

A havi átlagbér /természetbeni juttatással/ a belkereskedelemben összesen 1947.- forint volt, /a bázishoz viszonyitva 105,9 %./ Ezen belül forgalomtól függő dolgozóké 1908,- forint, a forgalomtól független dolgozóké 2084,- Ft. A forgalomtól függő dolgozók átlagbére az elmult évhez hasonlóan nagyobbmértékben növekedett, mint a forgalomtól független dolgozóké. /106,3 %-104,2 %/

Az állami kereskedelemben az átlagbér 1912,- forint, a szövetkezeti kereskedelemben 2021,- forint volt 1970-ben. A szövetkezeti hálózatban az átlagbér emelkedése több mint másfélszerese az állami vállalatoknál megvalósult mértéknek.

Az átlagbér negyedévenként gyorsuló ütemben növekedett /a IV. negyedévben a forgalomtól függő munkakörökbe a nagyobb munkateljesitmény függvényeként már 7,7 %-kal/ és az 1966. évi központi bérintézkedésektől eltekintve ilyen magas mértékü nem volt még.

Az összes személyi jövedelem /bérből és béren felüli juttatásból/ kisebb mértékben - 5,2 %-kal - növekedett, mint az átlagbér. Az ágazatban az egy főre jutó személyi jövedelem 2083,- forint volt. A kereskedelemben is jelentkezett az a tendencia - mint a népgazdaság egészében - hogy az egy főre eső részesedési alap nem érte el az 1969. évi szintet.

Az összes béren belül a mozgó bérrész - mint az anyagi ösztönzés egyik tényezője - fejlődést mutat. Nőtt a jutalékrendszerben foglalkoztatottak száma, a bérköltség terhére fizetett jutalmak összege, az egy főre eső jutalék összege.

A fogyasztói árszinvonal alakulása az előző évinél kiegyensulyozottabb volt. A legtöbb területen kifejezésre jutott a viszonylagos árstabilizálódás. Az 1969. decemberi országgyülési határozatok eredményeképpen a fogyasztói árpolitika szolidabb volt.

A kiskereskedelmi árszinvonal 1,3 %-kal volt magasabb, mint 1969-ben. Ez a népgazdasági tervben számitásba vettnél kedvezőbb. Az árszinvonal növekedés üteme is mérséklődött. A kedvezőbb helyzet kialakulására ható tényezők közül ki kell emelni a jelentősebbeket:

- A vállalatok a Párt Központi Bizottsága 1969. év végi iránymutató állásfoglalásának megfelelően mértéktartó és körültekintő üzlet- és árpolitikát folytattak. Több esetben az ipari termelői árak emelését sem érvényesitették a fogyasztói árakban. Az árpolitikát nem használták fel nyereségük növelésére. Központi ár és pénzügyi intézkedések történtek a fogyasztási cikk kinálat erőteljes javitására.

- A minisztérium hatékony irányitást és befolyásolást gyakorolt az árakkal kapcsolatos társadalmi igények megvalósitására. Közleményt, illetve állásfoglalást tett közzé a kereskedelmi tevékenységet folytató szervek árpolitikáját érintő időszerü kérdésekről, az importáruk árképzéséről, a kiskereskedelmi árszinvonal alakulásáról és annak tényezőiről.

Az általánosan kedvezőnek minősithető mérsékelt árszinvonal változás azonban egyes esetekben jelentkezett erőteljes áremelkedéseket is takar, melyek piaci feszültségre utalnak.

Mindent egybevetve megállapitható, hogy a kereskedelmi vállalatok 1970. évi árpolitikája összességében megfelelt a politikai és állami vezetés által támasztott követelményeknek.

Az egyes főárucsoportok áralakulását az alábbiak jellemezték:

- Élelmiszerek és élvezeti cikkek éves árindexe - idényáras cikkek nélkül - 100 %. Az ármozgás nem áremelés, hanem összetétel változás eredménye.

- Az idényáras cikkek árszinvonala összességében 2,8 %-kal nőtt. A baromfi, tojás, burgonya árszinvonala csökkent. A hazai gyümölcsöknél 2 %-os, egyes zöldség és főzelékféléknél 21 %-os volt a fogyasztói árak növekedése. E termékek fogyasztói árának emelkedése a felvásárlási árak növelésére vezethető vissza.

- A vendéglátás területén 1,2 % volt az áremelkedés. Az előfizetéses étkezés árszintje változatlan maradt. Az étlap szerinti ételárak 1 %-kal emelkedtek. A szeszes italok áránál 2 %-os emelés történt.

- A ruházati cikkek fogyasztói árindexe 102,5 %-os volt. Az 1969-ben kialakult - legtöbbet birált - árszint lényegében 1970-ben stabilizálódott. Nem volt jellemző a vállalati elhatározásu áremelés. Csökkent az ármozgások gyakorisága. Több esetben fordult elő, hogy az ipari áremeléseket nem érvényesitették az eladási árakban. Viszont érvényesültek olyan hatások is /pl. a világpiacon hosszu ideje tartó jelentős mértékü nyersanyag áremelés/, melyek továbbháritása mind a termelői, mind a fogyasztói árakban elkerülhetetlen volt. A ruházati nagy- és kiskereskedelmi vállalatok árrésszintje többségében alacsonyabb volt az 1969. évinél. Áreltéritést inkább csak a helyes árarányok kialakitása érdekében, illetve a kockázatigényes divatcikkeknél alkalmaztak.

- A vegyesiparcikkek árindexe 101,7 volt. Ezen belül a tartós fogyasztási cikkeknél az árképző tényezők változása a hatósági intézkedések miatt 0,2 % árcsökkenést, az egyéb cikkeknél viszont 2,4 % árrésszint emelkedést eredményezett. Az árrésszint emelkedését döntően a forgalom összetételének változása, illetve az import müszaki cikkek forgalom emelkedése okozta. A vállalatokra az volt a jellemző, hogy általában az irányárrést érvényesitették.

- Háztartási vegyiáruknál igen magas volt - 105 % - az árindex. Ez annak következménye, hogy az áztatószereket szinte teljesen kiszoritották a nagyhatásu mosószerek /pl. Biopon/.

- A tüzelőanyagok árindexe 98 % volt, részben a tüzifa 1969. szeptemberi hatósági árcsökkentése, részben szén és brikett 1970. II. negyedévi idényáron történt értékesitése következtében.

- Az épitőanyagok árindexe 101 % volt.

- Egyéb vegyesiparcikkeknél - a butor kivételével - az árszinvonal tovább emelkedett, részben a beszerzési árak növekedése, részben a forgalomnak a drágább cikkek felé történő további eltolódása miatt. Ennek ellenére a kulturcikk nagykereskedelmi vállalatok árrésszintje csökkent.

A kis- és nagykereskedelmi hálózat jelentős mértékben fejlődött. A hálózatfejlesztés mellett - az évről-évre növekvő áruforgalom zavartalan lebonyolitása, az üzlethálózat átbocsátó képességének növelése érdekében - a vállalatok jelentős erőfeszitéseket tettek a meglévő egységek korszerüsitésére, rekonstrukciójára, a kereskedelmi munka gépesitési szinvonalának növelésére, a munkaszervezésre.

A bolti kiskereskedelem hálózata 2,180 egységgel /kb. 6 %-kal/ alapterülete mintegy 140 ezer m^2-el /kb. 5 %-kal/ növekedett. 1970. év végén 35.216 bolt 2,9 millió m^2 alapterülettel állt a fogyasztók rendelkezésére. A bolthálózat szerkezeti összetételében lassubb a javulás. A nagy alapterületü egységek mellett még nagy számban épültek a korszerü követelményeknek meg nem felelő kis üzletek is.

A városokban és a városiasodó községekben az állami kereskedelem hálózata mellett megjelentek a fogyasztási és a termelőszövetkezeti kereskedelmi egységek is. Az ipari vállalatok is nyitottak ujabb üzleteket. Ez a hálózatfejlesztési verseny is lényegesen javitotta az egyes területek kereskedelmi hálózati ellátottságát.

A nagy alapterületü élelmiszerkereskedelmi létesitmények közül kiemelkedik a szentesi 1,100 m^2, a veszprémi, tatabányai, miskolci és mélykuti 500 m^2 alapterületü ABC áruházak. Az uj iparcikk kiskereskedelmi egységek közül ki kell emelni a miskolci 9000 m^2-es Centrum Áruházat mint jelenleg az ország legkorszerübb áruházát.

A vendéglátóipari hálózat fejlődési üteme az előző évekéhez képest csökkent. 1970. évben mintegy 500 egységgel gyarapodott kb. 70.000 m^2 alapterületen. Év végén 16976 vendéglátó egység üzemelt 2,2 millió m^2 alapterületen. Az uj egységek között az egyedi karakterü létesitmények mellett megtalálhatók a gyors és olcsó étkezést szolgáló egységek is. Jelentősen fejlődött az idegenforgalmi területek vendéglátóipari hálózata /Dunakanyar, Balaton, Budapest, Veszprém, Miskolc, Nagykanizsa, stb./

Az idegenforgalmat szolgáló szállodahálózat a budapesti Duna Intercontinental Szálló, Aero, valamint a békéscsabai szállodákkal bővült, összesen mintegy 1.100 férőhellyel. Ezek közül a Hotel Duna Intercontinental 665 férőhellyel az ország első világszinvonalon létesitett szállodája. Néhány 1970-re tervezett szálloda befejezése áthuzódik 1971-re /mátészalkai, nyiregyházi, szegedi, keszthelyi szállodák./

A nagykereskedelmi raktárhálózat az előző évek mértékéhez képest szerényebb ütemben fejlődött. A raktárhálózat fejlődésére jellemző, hogy a nagykereskedelmi és a TEK vállalatok mellett egyre több kiskereskedelmi vállalat épit raktárakat. Az anyagi eszközök koncentrált, hatékonyabb felhasználása érdekében a kereskedelmi vállalatok raktárépitkezéseiket közösen, koordináltan tervezik megvalósitani. A raktárak egy része a szakaszos fejlesz-

tés keretében valósult meg. A későbbi évek során ezek nagyobb raktárbázisokká növelhetők.

A megvalósult raktárak közül jelentősebbek: veszprémi, szolnoki 1200 m^2-es élelmiszer, békéscsabai 2.000 m^2-es textil, budapesti 1800 m^2-es butor, gödöllői 2500 m^2-es gyógyáru raktárak.

1970-ben is folytatódott tiz élelmiszer, vegyi, textil és vas-müszaki nagykereskedelmi raktár, valamint a 34,000 m^2 alapterületü pécsi koordinált raktárbázis épitése, a szentesi 200 vagonos zöldség-gyümölcs felvásárló raktárak és a záhonyi 1000 vagonos hütőház épitése. 1971-re huzódik át az 1970-re tervezett mátészalkai 1,400 vagonos hütőház átadása.

-- . --

A Belkereskedelmi Minisztérium és költségvetési szervei 1970. évi 213,1 millió forint előirányzata 248,7 millió forintra módosult és 237,1 millió forintot használtak fel.

A minisztérium tevékenységét 444 fővel látta el. Az érdemi ügyintézők létszáma 11 fővel 222 főre emelkedett.

Az Idegenforgalmi Tanács rendelkezésére álló - minisztérium által kezelt - Idegenforgalmi Alap bevétele 134,5 millió forint volt. Ebből 66,0 millió forintot idegenforgalmi objektumok fejlesztésére hitel formájában, 58,8 millió forintot pedig támogatásra és propagandára használtak fel. Az 1970. évi idegenfor-

galom jelentős fejlődése mintegy 6,4 millió $ bevételi többletet eredményezett, aminek forint ellenértéke az Alap 1971. évi bevételeiben fog realizálódni.

A Kereskedelmi Minőségellenörző Intézet az év folyamán több mint 50.000 termék minőségét ellenőrizte. Mintegy 12.000 vevő reklamációt vizsgált meg, amelyek 70 %-a volt indokolt. A korábbiakkal szemben több termékről adott nyilvános fórumok után a vásárlók részére részletes minőségi tájékoztatót. Az Intézet érdekeltségi rendszerének szabályozásával a vizsgálatokért fizetett, - eddig a tanácsokhoz befolyt mintegy 4,2 millió forint az Intézet saját bevételét képezte.

A minisztérium középfoku iskoláiban 1970. évben 5.100 fő tanult nappali tagozaton, 1,250 fő fejezte be tanulmányait. A kereskedelmi iskolákban végzettek kb. 75 %-a, a vendéglátóipari iskolákban végzettek kb. 95 %-a, helyezkedett el a kereskedelemben, illetve a vendéglátóiparban. A felnőtt oktatás keretében 5400 fő képezte magát.

A Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola nappali tagozatán 480 hallgató, az Esti és Levelező Tagozaton pedig 650 hallgató folytatott tanulmányokat. 1970-ben közel 320 fő szerzett diplomát. A nappali tagozaton végzett hallgatók mintegy 95 %-a helyezkedett el a kereskedelemben, illetve a vendéglátóiparban.

Az Állami Kereskedelmi Felügyelőség területi szervei átszervezés során 1970. január 1-vel a tanácsokhoz kerültek. A minisztériumi szervként müködő Főfelügyelőség legfőbb tevékenységét az átszervezés után is a fogyasztói érdekvédelem képezte. A Szabálysértési Kódex a Főfelügyelőség részére nagyobb jogkört biztositott. Az ellenőrzések során az árak helytelen alkalmazása

és a minőség rontása cimén közel 6 millió forint jogtalan bevétel elvonására, vevő kártalanitásra és készletérték csökkentésre tettek javaslatot, illetve intézkedtek. Ebből év végéig mintegy 5,5 millió forint realizálódott.

-- . --

Az ágazat 1970 évre előirányzott költségvetési kapcsolatainak teljesitését a melléklet szemlélteti.

Az 1970. évi tényszámok az 1969. évi bázishoz képest 1,8 milliárd forint nyereségtöbbletet mutatnak. Az 1970. évi költségvetés összeállitásához számitásba vett 13 milliárd forint nyereséghez képest azonban nem többlet, hanem kereken 1 milliárd forint csökkenés jelentkezik. Ennek okai:

- Az 1970. évi tényleges forgalom 15 milliárd forinttal meghaladja ugyan a számitott forgalmat, azonban az 1969. évi tulzott árrések alapján számitásba vett magas árrésszint az időközi szolidabb árpolitika miatt nem realizálódott. Ennek az árrés tömeget csökkentő hatása nagyobb volt, mint a forgalomemelkedéssel járó árréstömeg növekedés.

- Jelentősebb mértékben tért el az előirányzattól a költségszint is. Ezt részben vállalaton kivüli költségtényezők emelkedése, részben pedig a magas készletek terhei a kulturált kiszolgálás miatt következett be.

Az árrés- és a költségszint alakulás együttes behatására a költségvetésben 1970. évre előirányzott mintegy 26,9 %-os

nyereségemelkedés nem valósult meg és emiatt jelentős volt a nyereségadó befizetés csökkenése. Az állóeszközállomány számitottnál kisebb növekedése miatt csökkent az előirányzott eszközlekötési járulék. Számottevő volt a vám- és import forgalmiadó befizetés csökkenése az 1970. évben az áruellátásban nagy szerepet játszó importcikkek preferálása miatt.

Az előbbiek együttes hatására az ágazat költségvetési befizetési előirányzatát 95,9 %-ban teljesitette.

Összességében az előirányzatnak megfelelően alakult a költségvetési támogatás. Ezen belül a dotáció és termelői árkiegészités, valamint a fogyasztói árkiegészités alakulása forgalom összetételének változását tükrözi.

A költségvetési befizetések csökkenésének mértéke mutatkozik az ágazat nettó költségvetési kapcsolatainak teljesitésében is.

Az előirányzott nyereség realizálásának megfelelően alakultak a nyereségből képződött vállalati alapok is.

A realizált nyereség megosztási aránya a vállalatok és a költségvetés között az előbbiek javára az előirányzottnál kedvezőbben alakult. A vállalatok a mérleg szerinti nyereség 57,6 %-át fizették be a költségvetésbe. Az állami részesedés aránya a népgazdasági tendenciától eltérően 1969. évhez képest csökkent 5,3 százalékponttal. Ez annak a csak a belkereskedelem ágazatban érvényesült preferenciának a következménye, hogy kereken 620 millió forint összeget tartottak vissza a gazdálkodó szervek a befizetendő nyereségadóból forgóalapfeltöltésre.

Melléklet

A belkereskedelmi ágazat gazdasági szervei költségvetési kapcsolatainak alakulása

Millió Ft-ban

Megnevezés	1970. évi előirány-zat	1970. évi tény	1970. évi tény az elő-ir. %-á-ban
Befizetések a költségvetésbe:			
Nyereségadó	7960	6916	86,9
Termelési-, kereskedelmi adó	4260	4302	101,0
Forgalmi adó	11731	12734	108,5
Illetményadó	629	675	107,3
Társadalombizt. járulék	1387	1483	106,9
Eszközlekötési járulék	2559	2310	90,3
Központositott amortizáció	190	172	90,5
Vám-, import forgalmi adó	1660	420	25,3
Egyéb befizetések	40	149	372,5
Összesen:	30416	29161	95,9
Támogatások a költségvetésből:			
Állami visszatérités	190	298	156,8
Dotáció és term. árkiegészités	5874	5746	97,8
Fogyasztói árkiegészités	3497	3726	106,5
Import árkiegészités	287	2	0,7
Egyéb támogatás	30	53	176,7
Összesen:	9878	9825	99,5
Nettó költségvetési kapcsolat	20538	19336	94,1

Nyereségből képződő vállalati alapok

Megnevezés	1970. évi előirányzat	1970. évi tény	1970. évi tény az előir.%-ában
Részesedési alap	1067	772	72,4
Fejlesztési alap	3495	2739 x/	78,4
Tartalékalap	86	407	473,3
Együtt:	4648	3918	84,3

x/ /Figyelmen kivül hagyva az adóbefizetési preferenciákkal fejlesztési alapba helyezett 659 millió forintot./

Eredmény megoszlás

	1968. tény	1969. tény	1970. előir.	1970. tény
Állam részesedése	62,0 %	62,9 %	61,3 %	57,6 %
Vállalatok részesedése	38,0 %	37,1 %	38,7 %	42,4 %

/A fenti megosztásnál a költségvetésbe ténylegesen befolyt nyereségadó összegét vettük figyelembe./